

Aantekeningen over Chrysomelidae (Coleoptera) in Nederland 8

Tijdens een inventarisatie van bladkevers van de Sint Pietersberg te Maastricht werd op klein hoefblad dat tussen steenbrokken groeide *Longitarsus gracilis* voor het eerst in Nederland gevonden. Ook in het aangrenzende deel van Duitsland leeft deze keversoort onder vergelijkbare omstandigheden. Een andere nieuwe bladkeversoort voor de Nederlandse fauna is *Phyllotreta christinae*. Van deze soort werd een mannetje in Vianen gevonden. De Nederlandse vondsten van de maïswortelkever (*Diabrotica virgifera*) worden kort opgesomd. Deze Amerikaanse kever is sinds 1992 bekend uit Europa en kan aanzienlijke schade veroorzaken. Van de zeldzame bladkevers *Hydrothassa hannoveriana*, *Galeruca pomonae*, *Xanthogaleruca luteola* and *Mniophila muscorum* worden nog niet eerder gepubliceerde vondsten beschreven.

Entomologische Berichten 66(5): 150-154

Trefwoorden: bladkevers, verspreiding, biotoop, voedselplant

Inleiding

In deze achtste bijdrage over de Nederlandse bladkevers worden twee nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna vermeld. Daarnaast staan we stil bij enkele bijzondere vondsten die aan het licht kwamen bij het samenstellen van het onderdeel over Chrysomelidae in de kevercatalogus die momenteel wordt voorbereid. In die catalogus wordt de aanwezigheid per provincie geregistreerd. We zien er van af om alle nieuwe provinciewaarnemingen hier op te sommen. We bespreken alleen de vondsten van heel zeldzame soorten, van vondsten ver buiten het areaal van bekende vindplaatsen, of waarnemingen in andere dan de gebruikelijke biotopen.

Soortbesprekingen

Hydrothassa hannoveriana (Fabricius)

Hydrothassa hannoveriana is in Nederland waarschijnlijk nooit algemeen geweest. Everts (1903) noemt de soort 'over het algemeen zeldzaam' en vermeldt daarbij de vindplaatsen Leiden, Amersfoort en Valkenburg. Daarnaast meldt hij dat de soort 'gemeen' is te Kerkrade. In 1922 meldt Everts dat *H. hannoveriana* nog bij Winterswijk en op verschillende plaatsen in Zuid-Limburg gevonden is. Het lijkt erop dat deze keversoort aan het begin van de 20^e eeuw buiten Zuid-Lim-

Ron Beenen¹, Frank van Nunen² & Jaap Winkelman³

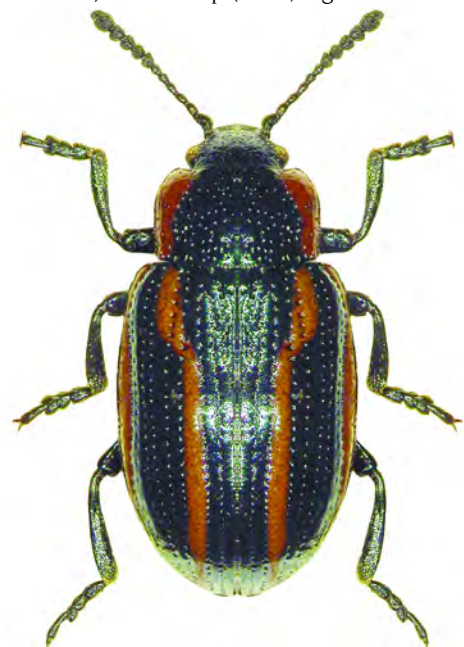
¹Martinus Nijhoffhove 51
3437 ZP Nieuwegein
r.beenen@wxs.nl

²Amaliastein 113
4133 HB Vianen

³Waverstraat 36-III
1079 VM Amsterdam

burg uitsluitend versnipperd voorkwam. Nadat C. Berger in 1963 een zeer groot aantal exemplaren van deze soort verzamelde te Sint Odiliënberg, zijn er sindsdien in Limburg nog vondsten uit Sint Odiliënberg (1971, leg. G.J. Slob), Echt (1978, leg. B. van Aartsen) en Vlodrop (1980, leg. B. van Aartsen) bekend geworden. In Midden-Limburg kwam deze keversoort gedurende de laatste decennia van de 20^e eeuw dus op verschillende plaatsen voor.

Buiten Midden-Limburg is de vondst van Castelre (1970, leg. G.J. Slob) weer een geïsoleerde vondst. Opvallend is dat recente vondsten uit Zuid-Limburg ontbreken.



Figuur 1. *Hydrothassa hannoveriana*. De lengte varieert tussen 3,8 en 5,0 mm. Foto: L. Borowiec
Hydrothassa hannoveriana. Body length varies from 3.8 to 5.0 mm.

Zowel larve (Steinhausen 1994) als kever (Koch 1992) leven monofaag op dotterbloem (*Caltha palustris*) in beekdalen. G.J. Slob (*in litt.* mei 2006) geeft een zeer nauwkeurige omschrijving van de vindplaatsen waar hij *H. hannoveriana* aantroef. In Sint Odiliënberg en Castrele groeiden de dotterbloemen in drangwaterhellingen op de plaatsen waar het grondwater uittrad. Op andere plaatsen in de omgeving waar dotterbloemen groeiden maar waar deze hydrologische situatie zich niet voordeed trof hij deze keversoort niet aan.

De volwassen mannetjes en vrouwtjes worden wel in de bloemen van de dotter waargenomen. Drees (1995) veronderstelt dat het vreten van eiwitrijk pollen voor de eiproductie van belang is en hij sluit niet uit dat de bloem ook als trefpunt dient voor beide geslachten.

Hydrothassa hannoveriana komt in vrijwel geheel Noord- en Noordwest-Europa voor (Warchałowski 1994). De zuidgrens ligt ongeveer over België, Midden-Duitsland, Tsjechië, Slowakije en Oekraïne. Derenne (1963) noemt *H. hannoveriana* voor België algemeen. De verspreiding in België is ons echter niet bekend, waardoor we niet weten of de vondst bij Castrele aansluit bij een leefgebied in België.

De kevers zijn goed te onderscheiden van andere *Hydrothassa*-soorten op grond van de gebogen rode strepen over de dekschilden (figuur 1). Geschikte sleutels voor alle kleurvormen zijn te vinden in Mohr (1966) en Warchałowski (2003).

***Galeruca pomonae* (Scopoli)**

M.B.P. Drost verzamelde een exemplaar van *Galeruca pomonae* te Bloemendaal op 7 juli 1997. Deze keversoort was in Nederland vóór 1920 van veel vindplaatsen in de zandgebieden, inclusief de duinstreek, en Zuid-Limburg bekend. Sindsdien is het aantal vindplaatsen geleidelijk afgenomen. De laatste vondst in de kustduinen is van september 1940 te Aerdenhout. Na 1950 is *G. pomonae* nog uitsluitend van enkele plaatsen in Zuid-Limburg gemeld (Beenen 1990). Nu dus weer, na bijna zestig jaar, een vondst uit de duinstreek.

In Zuid-Limburg is *G. pomonae* sinds het laatste overzicht (Beenen 1990) gevonden te Colmont (1992, leg. A.P.J.A. Teunissen), Schin op Geul (2000, leg. Th. Heijerman), Kunrade (2005, leg. Th. Heijerman), Wahlwiller (2005, leg. Th. Heijerman) en Maastricht (2006, larven leg. R. Beenen).

***Xanthogaleruca luteola* (Müller)**

Op 7 april 2000 verzamelde M. Lodewijckx vijf exemplaren van *Xanthogaleruca luteola* in het Zeeuwse Hulst. *Xanthogaleruca luteola* komt van nature voor van Europa tot in Centraal-Azië (Warchałowski 2003). Het is een soort die in sommige delen van Europa grote schade toebrengt aan iepen (*Ulmus*). Ook in Noord-Amerika, waar de soort zich aan het begin van de negentiende eeuw gevestigd heeft, treedt aanzienlijke schade op aan met name laanbeplantingen van iepen (Hall 1986).

Uit Nederland waren weinig meldingen van deze soort bekend. De oudste gepubliceerde vondst beschrijft Leesberg (1884): 'in Nederland alleen te St. Pieter door den heer Maurissen gevangen'. Everts (1903) meldt ook nog Meerssen als vindplaats. In 1945 is de soort aangetroffen te Eijsden (leg. W.H.J. Maessen, Zoölogisch Museum Amsterdam). Brakman (1966) geeft naast Limburg alleen nog Noord-Brabant aan. Dat is vreemd, omdat Bernet Kempers (1928) het voorkomen in de provincie Zeeland al vermeld heeft. Sterrenburg (1989) meldt één exemplaar uit Friesland (Oudemirdum, mei 1975).

Dit dier bevindt zich inmiddels in de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam. Het betreft waarschijnlijk een verslept dier (Beenen 2006). Smith (1990) beschrijft het onbedoelde verslepen van deze soort van Bolzano, Italië, naar Londen, Verenigd Koninkrijk, tussen kampeerspullen.

Omdat er bij de recente vondst in Zeeland vijf exemplaren verzameld zijn zou het om een nieuwe vestiging of een onopgemerkte populatie kunnen gaan. Indien dit het resultaat is van een reeks van warme zomers, dan is het aannemelijk dat bij voortzetting van dit weertype deze soort ook in andere delen van Zuid-Nederland (weer) opduikt.

***Diabrotica virgifera* LeConte**

In augustus 2003 werd de maïswortelkever (*Diabrotica virgifera*) voor het eerst waargenomen in Nederland nabij Schiphol (Lammers *et al.* 2004). De soort is aldaar bestreden en nadien, ondanks intensief monitoren met behulp van vallen, niet meer waargenomen. Op 17 augustus 2005 is de maïswortelkever wederom waargenomen, nu nabij het vliegveld Maastricht (Moorveld) (Ministerie van LNV 2005a). Daarna is de soort op 5 september gevonden bij Badhoevedorp, op 7 september bij Woerdense Verlaat (Ministerie van LNV 2005b) en op 22 september nabij Ter Aar (Ministerie van LNV 2005c). De kever kan aanzienlijke schade aan maïs veroorzaken en wordt om die reden, op grond van Europese regelgeving, bestreden. De maïswortelkever kwam tot voor kort uitsluitend voor in Mexico en de Verenigde Staten. Sinds de soort in 1992 voor het eerst in Belgrado gevonden werd heeft vestiging plaatsgevonden in Oostenrijk, Hongarije, Kroatië, Bosnië-Herzegowina, Kroatië, Roemenië en Bulgarije (Billen & Baufeld 1999, Reynaud & Baufeld 2004). Daarnaast is de kever incidenteel gevonden in Groot-Brittannië, België, Frankrijk, Zwitserland, Italië en Oekraïne. Uitroeien in Europa lijkt niet meer mogelijk, maar verdere uitbreiding probeert men uit alle macht te voorkomen (Billen & Baufeld 1999). Op basis van modelberekeningen concluderen De Boer *et al.* (2003) dat de maïswortelkever in ons land kan overleven, maar dat klimaatomstandigheden in combinatie met de lengte van het voortplantingsseizoen het voltooiën van de levenscyclus problematisch maakt. Er bestaat dus onzekerheid over de vestigingsmogelijkheden van deze keversoort in ons land.

In de meeste Europese determinatieboeken komt het genus *Diabrotica* nog niet voor. Een uitzondering vormt het vijftiende deel van de serie 'Die Käfer Mitteleuropas', waarin Kippenberg (1998) in de genustabel van de subfamilie Galerucinae het genus heeft opgenomen. Ook beschrijft hij kort de soort *D. virgifera*. Het is een in kleur variabele soort: de dekschilden hebben een wisselende verhouding donkerbruin en geel en zijn altijd voorzien van enkele ribbels in de lengterichting van de dekschilden.

***Phyllotreta christinae* Heikertinger**

Op 1 mei 2005 verzamelde F. van Nunen *Phyllotreta christinae* te Vianen. Dit mannelijk exemplaar werd verzameld door het afslepen van de vegetatie van een berm van een onverhard weggetje in Bolgerijen. Bolgerijen is een gebied met een afwisseling van grienden en graslanden, waarvan sommige een zeer schrale begroeiing vertonen. De begroeiing van de betreffende berm indiceert een voedselrijke vochtige kleibodem.

Phyllotreta christinae was nog nooit eerder in Nederland aangetroffen. Deze soort is beschreven uit Bolzano, Italië

(Heikertinger 1941) en wordt tegenwoordig aangeduid als een bergsoort van Luxemburg, Duitsland, Polen, Frankrijk, Zwitserland, Oostenrijk, Noord-Italië, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Oekraïne, Roemenië, Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina en Bulgarije (Gruev & Döberl 1997, 2005). In België is *P. christinae* nog niet gevonden. Het is overigens vreemd dat een 'bergsoort' in Midden-Nederland opduikt. Döberl (1996) schrijft dat door de toegenomen kennis van de voedselplant van deze keversoort het gericht zoeken naar de kever vergemakkelijkt wordt. De kever ontwikkelt zich op springzaadveldkers (*Cardamine impatiens*) (Doguet 1994) en op bittere veldkers (*C. amara*) (Koch 1992). Springzaadveldkers is een neofyt die pas een halve eeuw uit ons land bekend is. De plant komt voor in de gematigde delen van Eurazië en is via Rijn en Waal ons land binnengekomen. Springzaadveldkers wordt plaatselijk in het rivierengebied aangetroffen. Bittere veldkers is een soort van rivier- en beekdalen en heeft een korte groei- en bloeiperiode (Weeda 1987), waardoor het gericht zoeken naar plant en kever in ons land vóór juni dient plaats te vinden.

Phyllotreta christinae is eenvoudig te onderscheiden van de algemene *P. undulata* Kutschera op basis van de doorlopende bestippeling op voorhoofd en schedel. Bij *P. undulata* is de bestippeling op het voorhoofd beperkt tot een smalle band tussen de ogen. Overigens is de vorm van de aedeagus bij beide soorten duidelijk verschillend (zie bijvoorbeeld Mohr 1966 en Doguet 1994).

Longitarsus gracilis Kutschera

In de groeve van de ENCI, Sint Pietersberg, Maastricht, werden in augustus 2005 enkele exemplaren van *Longitarsus gracilis* van de bladeren van klein hoefblad (*Tussilago farfara*) geslept (leg. R. Beenen). De planten groeiden tussen vuursteenbrokken onder aan een steile mergelwand. Deze keversoort was nog nooit eerder in Nederland waargenomen. *Longitarsus gracilis* heeft een ruime verspreiding: de noordgrens van het areaal ligt in Europa over de Britse ei-

landen, het midden van Zweden en het zuiden van Finland (Warchałowski 1996). Buiten Europa loopt de zuidgrens over Marokko en Algerije, in het oosten komt *L. gracilis* van de Kaukasus en Turkije tot in Israël voor (Gruev & Döberl 1997, 2005). In de ons omringende landen is deze aardvlo beslist niet algemeen. In België is *L. gracilis* in 1945 in La Roche gevonden (Derenne 1963). In het Duitse Rheinland komt deze soort uitsluitend voor in groeves op klein hoefblad dat tussen rotsblokken groeit (mededeling D. Siede). Deze leefomgeving is vergelijkbaar met de vindplaats in de ENCI-groeve (figuur 2). Meer oostelijk en zuidelijk in het areaal leeft *L. gracilis* in verschillende biotopen. Warchałowski (1960) meldt zeer grote aantallen in gerooide akkers in Polen. Larven van *Longitarsus*-soorten ontwikkelen zich aan de wortels van de voedselplanten. Het is goed mogelijk dat het microklimaat tussen rotsblokken in groeves warmer is en dat het in het westelijke deel van het verspreidingsgebied de enige plaats is die geschikt is voor de ontwikkeling van deze larven.

Longitarsus gracilis is met de tabellen van Doguet (1994), Döberl (1994) en Warchałowski (1996) goed te determineren.

Altica carinthiaca (Weise)

Brakman (1966) geeft aan van *Altica carinthiaca* alleen waarnemingen uit de provincie Zeeland te kennen. Hij doelde daarbij kennelijk op z'n eigen vondst van enkele exemplaren die hij in 1955 in Nisse verzamelde en waarvan K.H. Mohr twee mannetjes determineerde als *A. carinthiaca* (Brakman 1968). Sindsdien is deze soort ook nog op andere plaatsen in Zeeland gevonden (Goes, Wilhelmadorp en Riland. Bron: gegevensbestand EIS-werkgroep bladkevers).

In juni 1984 zijn enkele exemplaren van *A. carinthiaca* aan de voet van de Kunderberg, Heerlen, verzameld door R. Beenen. Recenter, in september 1996, verzamelde A.P.J.A. Teunissen deze soort in de Loonse en Drunense duinen door struikheide (*Calluna vulgaris*) in een stuifzandterrein af te kloppen. Deze aardvlo is daarmee nu ook bekend uit Lim-



Figuur 2. De dagbouw-groeve van de ENCI in de Sint Pietersberg te Maastricht. Foto: R. Beenen
The open-pit marl stone quarry of the Sint Pietersberg, Maastricht, Limburg.

burg en Noord-Brabant.

Soorten van het genus *Altica* zijn lastig van elkaar te onderscheiden. Determinatie gaat het eenvoudigst aan de hand van de vorm van de aedaeagus. Geschiedte sleutels zijn te vinden in Mohr (1966) en Warchalowski (2003). Met de sleutel van Siede (1998) kunnen ook vrouwtjes gedetermineerd worden, maar we raden aan om daar pas mee te beginnen nadat men het determineren van mannetjes goed onder de knie heeft.

Altica carinthiaca is bekend uit Noordwest-Europa (Noor-wegen, Finland, Letland, Noord-Duitsland, Nederland), de bergachtige streken van Midden-Europa (Frankrijk, Italië, Oostenrijk, de Balkan) en oostelijk tot in Kirgizië (Doguet 1994, Gruev & Döberl 1997, Silfverberg 2004). Over de voedselplant van deze aardvlo is nog weinig bekend. Slob (1975) meldt *A. carinthiaca* zelf op rolklaver (*Lotus*) te hebben waargenomen. Siede (1998) noemt voor Midden-Europa *Lathyrus* (en mogelijk ook verwante Fabaceae). Doguet (1994) heeft Franse dieren lang in leven kunnen houden met gewoon varkensgras (*Polygonum aviculare*), echter zonder eieren te verkrijgen. Hij vermoedt dat kleine pimpernel (*Sanguisorba minor*) een van de voedselplanten is. De Nederlandse vondst op struikheide hoeft niet te wijzen op een voedselplant: in september verplaatsen *Altica*'s zich vaak over grote afstand naar overwinteringsplaatsen en de kevertjes worden dan vaak op verschillende planten waargenomen (ongepubliceerde waarnemingen R. Beenen).

***Mniophila muscorum* (Koch)**

M.B.P. Drost verzamelde in mei 1999 in de buurt van Moerslag, Limburg, één exemplaar van *Mniophila muscorum* van elfenbankjes (*Polyporus* sp.) die op een beukenstronk groeide. Deze kleine aardvlo (figuur 3) is bekend uit Zuid-Limburg van oude vondsten. Everts (1903) noemt Houthem. Sinds-



Figuur 3. *Mniophila muscorum*. De lengte varieert tussen 1,0 en 1,6 mm.
Foto: L. Borowiec
Mniophila muscorum. Body length varies from 1.0 to 1.6 mm.

dien is deze kever vaker aangetroffen in de omgeving van Houthem. Recente Limburgse vondsten lijken echter te ontbreken, met uitzondering van de vondst bij Moerslag.

De biologie van *M. muscorum* is lang onduidelijk geweest. Er wordt vaak verondersteld dat de larven mineren in de bladeren van weegbree (*Plantago*) en vingerhoedskruid (*Digitalis*), maar dat blijkt volgens Cox (1997) te berusten op een verwisseling met *Apteropeda orbiculata* (Marsham). In het Groot-Brittannië leeft *M. muscorum* van mossen (aangevoerd van *Rhytidiadelphus* sp. en *Eurhynchium* sp., maar waarschijnlijk polyfaag) in verschillende biotopen en op verschillende substraten (stronken en stammen van zowel loof- als naaldbomen, rotsen, muurtjes en kalkhellingen). De volwassen dieren kunnen daar het gehele jaar aangetroffen worden (Cox 1997).

Het is waarschijnlijk dat het dier dat bij Moerslag is aangetroffen zich toevallig op het elfenbankje bevond. Op de beukenstronk groeiden ook bladmossen (mededeling M.B.P. Drost).

Dankwoord

Bob van Aartsen, Bas Drost, Theodoor Heijerman, Marc Lodewijks, Gerard Slob en Dré Teunissen hebben gegevens over door hen verzamelde Chrysomelidae voor dit artikel beschikbaar gesteld. De Heidelberggroep (Maastricht) gaf toestemming voor het inventariseren in de ENCI-groeve. Lech Borowiec (Wrocław) gaf toestemming voor het opnemen van enkele van zijn foto's.

Literatuur

- Beenen R 1990. *Galeruca pomonae*, een in Nederland zeer bedreigde diersoort. Natuurhistorisch Maandblad 79: 276-278.
- Beenen R 2006. Translocation in Leaf Beetles (Coleoptera: Chrysomelidae). Bonner zoologische Beiträge (in press).
- Bernet Kempers KJW 1928. Bijdrage tot de kennis der Coleoptera-fauna van Zeeland (vervolg en slot). Entomologische Berichten 7: 301-310.
- Billen W & Baufeld P 1999. *Diabrotica virgifera* LeConte, 1868, der Westliche Maiswurzelbohrer, eine neuer, gefährlicher Schädling an Mais (*Zea mays*) in Europa. Mitteilungen Entomologische Gesellschaft Basel 49: 24-31.
- Boer D de, Aukema B & Stigter H 2003. Modelling van een maïskever. Het simulatieprogramma CLIMEX toegepast op *Diabrotica virgifera virgifera*. @gro-informatica juni 2003: 9-13.
- Brakman PJ 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggende gebied. Monographieën van de Nederlandsche Entomologische Vereeniging 2: 1-219.
- Brakman PJ 1968. Korte coleopterologische notities VIII. Entomologische Berichten 28: 108-114.
- Cox ML 1997. The larva of the flea beetle, *Mniophila muscorum* (Koch, 1803), not a leaf miner. Entomologist's Gazette 48: 275-283.
- Derenne E 1963. Catalogue des Coléoptères de Belgique. Fascicule 4. Chrysomelidae. Société Royale d'Entomologie de Belgique.
- Döberl M 1994. Unterfamilie Alticinae. Die Käfer Mitteleuropas 14: 92-141. Goecke & Evers.
- Döberl M 1996. Auffällige Ausbreitung einiger Alticinae-Arten in Westeuropa. Verhandlungen XIV. SIEEC München 1994: 276-281.
- Doguet S 1994. Coléoptères Chrysomelidae, volume 2. Alticinae. Faune de France 80: 1-694.
- Drees M 1995. Zur Faunistik und Nährpflanzenwahl der Prasocurini im Raum Hagen/Westfalen. Natur und Heimat 55: 475-479.
- Everts E 1903. Coleoptera Neerlandica 2. Martinus Nijhoff.
- Everts E 1922. Coleoptera Neerlandica 3. Martinus Nijhoff.
- Gruev B & Döberl M 1997. General distribution of the flea beetles of the Palearctic subregion. Scopolia 37: 1-496.
- Gruev B & Döberl M 2005. General distribution of the flea beetles of

- the Palearctic subregion. Supplement. Pensoft.
- Hall RW 1986. Preference for and suitability of elms for adult elm leaf beetle (*Xanthogaleruca luteola*). Environmental Entomology 15: 143-146.
- Heikertinger F 1941. Bestimmungstabelle der paläarktischen *Phyllotreta*-Arten. Koleopterologische Rundschau 27: 15-64.
- Kippenberg H 1998. Familie Chrysomelidae. Die Käfer Mitteleuropas 15: 313-324.
- Koch K 1992. Chrysomelidae. Die Käfer Mitteleuropas Ökologie E3: 51-138.
- Lammers W, Meijer A & Stigter H 2004. First finding of the western corn rootworm in the Netherlands. IWGO-Newsletter 25: 12-13.
- Leesberg AFA 1884. Bijdrage tot de kennis der inlandsche Galerucinen. Tijdschrift voor Entomologie 27: 229-243.
- Ministerie van LNV 2005a. Plantenziektenkundige Dienst bestrijdt schadelijke maïswortelkever. Persbericht, 19 augustus 2005.
- Ministerie van LNV 2005b. Derde vondst maïswortelkever. Persbericht, 9 september 2005.
- Ministerie van LNV 2005c. Vierde vondst maïswortelkever. Persbericht, 26 september 2005.
- Mohr KH 1966. Familie Chrysomelidae. Die Käfer Mitteleuropas 9: 95-297.
- Reynaud P & Baufeld P 2004. La chrysomèle du maïs, *Diabrotica virgifera* LeConte: Répartition géographique, identification et biologie. Bulletin de la Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France, N.S. 26: 41-53.
- Siede D 1998. Bestimmungshilfe für die mitteleuropäischen *Altica*-Arten. Entomologische Blätter 94: 77-90.
- Silfverberg H 2004. Enumeratio nova Coleopterorum Fennoscandiae, Daniae et Baltiae. Sahlbergia 9: 1-111.
- Slob GJ 1975. Water en bremplanten als gastheer van een aantal insectensoorten. Rapport Staatsbosbeheer.
- Smith KGV 1990. *Pyrrhalta luteola* (Müll.) accidentally introduced into Britain. Entomologist's Monthly Magazine 126: 190.
- Steinhausen W 1994. Familie Chrysomelidae. Die Käfer Mitteleuropas L2: 231-314.
- Sterrenburg FCF 1989. Ergänzungen zur Käferfauna der Niederlande. Entomologische Blätter 85: 81-92.
- Warchałowski A 1960. Der heutige *Longitarsus* Latr.-Faunastand Schlesiens. Polskie Pismo Entomologiczne 30: 179-131.
- Warchałowski A 1994. Chrysomelidae – Stonkowate Cześć IV. Fauna Polski 16: 1-302.
- Warchałowski A 1996. Übersicht der westpaläarktischen Arten der Gattung *Longitarsus* Berthold, 1827. Genus (Supplement) 1996: 1-266.
- Warchałowski A 2003. Chrysomelidae. The leaf-beetles of Europe and the Mediterranean area. Natura optima dux Foundation.
- Weeda EJ, Westra R, Westra C & Westra T 1987. Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 2. IVN in samenwerking met de VARA en de VEWIN.

Ingekomen 1 juni 2006, geaccepteerd 24 juli 2006.

Summary

Notes on Chrysomelidae (Coleoptera) in The Netherlands 8

Data on some Dutch leaf beetles are discussed. *Phyllotreta christinae* and *Longitarsus gracilis* are recorded for The Netherlands for the first time. *Phyllotreta christinae* was found at Vianen, Utrecht, in a moist small-scale landscape with meadows and woodland. *Longitarsus gracilis* was discovered on its host coltsfoot (*Tussilago farfara*) in a marl stone quarry at Maastricht, Limburg. Dutch records of the pest species *Diabrotica virgifera* are reviewed. For the rare species *Hydrothassa hannoveriana*, *Galeruca pomonae*, *Xanthogaleruca luteola* and *Mniophila muscorum* additional records are presented.